2016 ಕ.ತೀ.ವ 1641

ಸನ್ಮಾನ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಕುಮಾರ್
ಮತ್ತು
ಸನ್ಮಾನ್ಯ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸೆ ಗೌಡ

ಶ್ರೀಮತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರರು –ವಿರುದ್ಧ– ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಚ್. ರಾಮೇಗೌಡ ಮತ್ತು ಇತರರು*

ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ ಕಲಂ 96 ರಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಮೊದಲನೇ ಮೇಲ್ಮನವಿ.

ಮೇಲ್ಮನವಿದಾರರು ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎದುರುದಾರರ ವಿರುದ್ಧ ಹೂಡಿದ್ದ ದಾವೆಯನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಎದುರುದಾರರು ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ ಕ್ರಮಾದೇಶ 7 ನಿಯಮ 11 ರಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ದಾವೆಯನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಿದ ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆದೇಶ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸದರಿ ನಿಯತ ಮೊದಲನೇ ಮೇಲ್ಮನವಿ.

ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆ ಕ್ರಮಾದೇಶ 23 ನಿಯಮ 3 ರಡಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವೆ ಉಂಟಾದ ರಾಜಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ತೀರ್ಪು ಮತ್ತು ಆದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಮತ್ತೊಂದು ದಾವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಸದರಿ ಮೇಲ್ಮನವಿಯನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಿದೆ.

ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳು	***ಪ್ಯಾರಾಗಳಲ್ಲಿ***
1. ಎಐಆರ್ 1993 ಎಸ್‌ಸಿ 1139(1) ಬನ್ವಾರಿ ಲಾಲ್ –ವಿರುದ್ಧ– ಶ್ರೀಮತಿ ಚಾಂದೊ ದೇವಿ (ಎಲ್.ಆರ್. ಮೂಲಕ) ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು	*(ಉಲ್ಲೇ) 12*

*ಆರ್.ಎಫ್.ಎ. ಸಂಖ್ಯೆ: 1138/2013, ದಿನಾಂಕ: 6ನೇ ಮಾರ್ಚ್, 2015.

2. ಎಐಆರ್ 2006 ಎಸ್‌ಸಿ 2628(1)
ಪುಷ್ಪಾದೇವಿ ಭಗತ್ ಇವರ ಎಲ್.ಆರ್. –ವಿರುದ್ಧ–
ರಾಜೇಂದ್ರ ಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇತರರು (ಉಲ್ಲೇ) 13

ಅಪೀಲುದಾರರ ಪರ: ಶ್ರೀ ಪಿ. ಮಹೇಶ, ವಕೀಲರು;
1, 5 ರಿಂದ 7 ರ ವರೆಗಿನ ಪ್ರತ್ಯಪೀಲುದಾರರ : ಶ್ರೀ ಜಿ.ವಿ. ಶಶಿಕುಮಾರ್,
3ನೇ ಪ್ರತ್ಯರ್ಜಿದಾರರ ಪರವಾಗಿ: ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎಸ್. ಪಾಟೀಲ್, ವಕೀಲರು
4ನೇ ಪ್ರತ್ಯರ್ಜಿದಾರರ ಪರವಾಗಿ: ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ್ ಭಟ್, ವೈ.ಎಚ್. ವಕೀಲರು.

ತೀರ್ಪು

ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಕುಮಾರ್ :

1ನೇ ಪ್ರತಿವಾದಿಯು, ದಾವೆಯು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲವೆಂದು ವಜಾಗೊಳಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಕೋರಿ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 11ನೇ ನಿಯಮದ 7ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ವಾದಿಯು ಈ ಅಪೀಲನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

2. ಅನುಕೂಲದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಪಕ್ಷಕಾರರನ್ನು ಮೂಲ ದಾವೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

3. ವಾದಿಗಳು, ವಾದಪತ್ರದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅನುಸೂಚಿತ ಸ್ವತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 1/5ರಷ್ಟು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ವಾಧೀನತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ವಾದಿಗಳು ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 151ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಓದಲಾದ 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ದಿನಾಂಕ 28.03.2005ರ ರಾಜಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವ ಡಿಕ್ರಿಗಾಗಿ ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ತ್ವರಿತಗತಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ

ಕಡತದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ದಾವೆ (ಒ.ಎಸ್.)438/2011ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು, ರಾಜಿ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಹಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ತಪ್ಪಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಇತರ ತತ್ಪರಿಣಾಮದ ಪರಿಹಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎರಡನೇ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಹಿರಿಯ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಡತದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ದಾವೆ (ಒ.ಎಸ್) ಸಂಖ್ಯೆ 121/2000ದಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

4. ಸಮನುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ, ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಹಾಜರಾಗಿ, ವಾದಿಗಳ ವಾದವು ಮೋಸದ ಮೂಲಕ ರಾಜಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಅದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೆಟ್ಟಿಲೇರುವುದಾಗಿದ್ದು ಅದು ರಾಜಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಾದಿಸಿ ಮತ್ತು ಅವರು ಸದರಿ ರಾಜಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದಾವೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 11ನೇ ನಿಯಮದ 7ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮುಂದುವರಿದು, 3ಎ ನಿಯಮದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ 23ನೇ ಆದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಉಪಬಂಧಗಳು ನೇರವಾಗಿ, ಯಾವ ರಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ಡಿಕ್ರಿಯು ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಾದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಕೋರಿದ್ದಾರೆ.

5. ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಮೊದಲಿನ ವ್ಯವಹರಣೆಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯವು ವಾದ ಅನುಸೂಚಿತ ಸ್ವತ್ತಿನ 8ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ವಾದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವು ಆ ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಾದಪತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿತ ಸ್ವತ್ತಿನ

ಇತರ ಬಾಬ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

6. ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು, ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ನಂತರ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಕಾರರ ವಾದವನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ನಂತರ ಮೊದಲಿನ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವು 8ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನೇರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದಾವೆಯ ವಸ್ತುವಿಷಯಗಳಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವತ್ತುಗಳು ಮೊದಲಿನ ದಾವೆಯ ವಸ್ತುವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ವಾದಿಗಳು 1ನೇ ಪ್ರತಿವಾದಿಯಿಂದ 4,00,000/– ರೂ.ಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಸೂಚಿತ ಸ್ವತ್ತುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಾದಪತ್ರದಲ್ಲಿನ ಅನುಸೂಚಿಯ 8ನೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, 1ನೇ ಪ್ರತಿವಾದಿಯು ಮೋಸ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಸದರಿ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು ಎಂಬ ತೊಂದರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಮೊರೆ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಅದು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವ ದಾವೆಯು ಸಮರ್ಥನೀಯವಾದುದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನ್ಯ ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು 11ನೇ ನಿಯಮದ 7ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ, ವಾದಿಯು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ದಾವೆಯನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸದರಿ ಆದೇಶದಿಂದ ಬಾಧಿತರಾದ ವಾದಿಗಳು ಈ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

7. ನಾವು, ಪಕ್ಷಕಾರರ ಪರವಾಗಿರುವ ಮಾನ್ಯ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ವಾದವನ್ನು ಆಲಿಸಿದ್ದೇವೆ.

8. ಈ ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪರಿಗಣನೆಗಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತವೆ:

ಪಕ್ಷಕಾರನು ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಯಾವ ನ್ಯಾಯವೇದಿಕೆಯ ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ?

9. 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಆದೇಶವು ದಾವೆಯ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಓದಲಾಗಿದೆ:

3ನೇ ನಿಯಮ. ದಾವೆಯ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನ.– *ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನದ ಮೂಲಕ ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ದಾವೆಯನ್ನು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಕಾರರು ಸಹಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿರುವುದನ್ನು ರುಜುವಾತುಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ದಾವೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಯು ವಾದಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಅಂಥ ಒಪ್ಪಂದ, ರಾಜಿ ಸಂಧಾನ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಆದೇಶಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಂದದ, ರಾಜಿ ಸಂಧಾನದ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯವು ದಾವೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯದಂತೆ ಅದೇ ಆಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಆಗಿಲ್ಲದಿರಲಿ ದಾವೆಗೆ ಪಕ್ಷಕಾರರು ಸಂಬಂಧ ಪಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು:–*

ಪರಂತು, ಆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಪಕ್ಷಕಾರನು ಆಪಾದಿಸಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನಿರಾಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದಾಖಲಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಂಥ ಮುಂದೂಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಹೊರತು

ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಥ ಮುಂದೂಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ: *ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮ, 1872ರ (1872ರ 9) ಮೇರೆಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿರುವ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಈ ನಿಯಮದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.*

10. ಅಂಥ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲು 3ಎ ನಿಯಮವು ನಿಷೇಧವನ್ನು ಹೇರಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಓದಲಾಗಿದೆ:

3ಎ ನಿಯಮ. ದಾವೆಯ *ಪ್ರತಿಷೇಧ:–* *ಯಾವ ರಾಜಿಯು ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆಯೋ ಆ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವ ದಾವೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.*

11. ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾದ ಅರ್ಜಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಪೀಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿರುವ ಸಂಹಿತೆಯ (ಎ) ಖಂಡದ 1ನೇ ನಿಯಮದ 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವನ್ನು ಪರಿನಿಯಮದಿಂದ ಈಗ ತೆಗೆದುಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಸಂಹಿತೆಯ 96(3)ನೇ ಪ್ರಕರಣವು, ಪಕ್ಷಕಾರರ ಸಮ್ಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿಗೆ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡಲು ಆಸ್ಪದವಿರತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

12. ***ಬನ್ವಾರಿ ಲಾಲ್ –ವಿರುದ್ಧ– ಶ್ರೀಮತಿ ಚಾಂದೊ ದೇವಿ (ಎಲ್.ಆರ್. ಮೂಲಕ) ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು***[1], ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ

1. ಎಐಆರ್ 1993 ಎಸ್‌ಸಿ 1139(1)

ಪರಿಗಣನೆಗಾಗಿ ಈ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ತರಲಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ 1 ಮತ್ತು 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವನ್ನು 1 ಎ ನಿಯಮದ 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಹಿತೆಯ 96(1)ನೇ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದು, ಇದು, 13 ಮತ್ತು 14ನೇ ಕಂಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿತ್ತು:

> *13. ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಒಬ್ಬ ಪಕ್ಷಕಾರ ಆಪಾದಿಸಿದ್ದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ, “ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 3ನೇ ನಿಯಮದ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪರಂತುಕವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮವು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಯಾವ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತೋ ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಅಂಥ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನುಬದ್ಧ ಒಪ್ಪಂದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಸಿಂಧುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೇರೆಗೆ “ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಬಹುದಾದ” . . . . ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಸದರಿ ನಿಯಮದ ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪರಂತುಕದ ವಿವರಣೆಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಓದಲಾದ ಪರಂತುಕವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವು ಶೂನ್ಯ ಅಥವಾ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 1(ಎಂ) ನಿಯಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ್ದರೂ ಸಹ,*

ಇದರಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಅಪೀಲನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದ ಪಕ್ಷಕಾರನು 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 3ನೇ ನಿಯಮದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಸಂಹಿತೆಯ 96(1)ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗಿನ ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ಅವನು, ಸಂಹಿತೆಯ 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 1 ಎ ನಿಯಮವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು.

14. 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 3ನೇ ನಿಯಮದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗಿನ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಂಹಿತೆಯ 151ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಗುರುತು ಚೀಟಿ ಹಾಕಬಹುದು ಆದರೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ನಿಹಿತಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ, ಯುಕ್ತ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು 3ನೇ ನಿಯಮದ ಸದರಿ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಸಹ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತತೆ ಅಥವಾ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಸಂಹಿತೆಯ 151ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಶ್ರೀಮತಿ ತರ್ನ್‌ಬಾಯಿ –ವಿರುದ್ಧ– ವಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ರಾವ್ ಎಐಆರ್ 1985 ಕರ್ನಾಟಕ 270, ಎಸ್.ಜಿ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ –ವಿರುದ್ಧ– ಟಿ. ಅನಂತಬಿಂದೇಶ್ವರಿ ಪಿಡಿ ಚೌಧರಿ –ವಿರುದ್ಧ– ದೇಬೇಂದ್ರ ಪಿಡಿ ಸಿಂಗ್, ಮಂಗಲ್ ಮಹಟನ್ –ವಿರುದ್ಧ– ಬೆಹಾರಿ ಮಹಟನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಈಶ್ವರ್ ಗೋಪಾಲ್ ಜ್ಯೂ –ವಿರುದ್ಧ– ಭಗವಾನ್ ದಾಸ್ ಷಾ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ, ಸಂಹಿತೆಯ 151ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗಿನ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವೆ ಅಂಥ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿತ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿತ್ತೇ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೇರೆಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಆಪಾದಿತ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಪಕ್ಷಕಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಆಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವೇ ಮೋಸಯುತವಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ 3ನೇ ನಿಯಮದ ಪರಂತುಕದ ವಿವರಣೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಅದನ್ನು ಶೂನ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಹಾಗೆ ಅದು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾನ್ಯ ಅಧೀನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಅಪೀಲುದಾರನ ಪರವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ದಿನಾಂಕ 27.2.1991ರ ಅಂಥ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 3ನೇ ನಿಯಮದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ರಾಜಿ ಸಂಧಾನವು ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಆ ಆದೇಶವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಆಯ್ಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

13. ***ಪುಷ್ಪಾದೇವಿ ಭಗತ್ (ದಿ) ಇವರ ಎಲ್.ಆರ್. –ವಿರುದ್ಧ– ರಾಜೀಂದ್ರ ಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಇತರರು***[2], ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾದ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ತರುವಾಯ 12ನೇ ಕಂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದೆ:

2. ಎಐಆರ್ 2006 ಎಸ್‌ಸಿ 2628(1)

12. 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲಾದ ಉಪಬಂಧಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ:

(i) ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 96(3)ನೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಷೇಧವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಅಪೀಲನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(ii) 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 1ನೇ ನಿಯಮದ (ಎಂ) ಖಂಡವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವುದನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು (ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ) ದಾಖಲಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಅಪೀಲನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(iii) 3 ಎ ನಿಯಮದಲ್ಲಿರುವ ನಿಷೇಧವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವು ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತವಲ್ಲವೆಂಬುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಾಜೀಸಂಧಾನ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ಸ್ವತಂತ್ರ ದಾವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(iv) 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 3ನೇ ನಿಯಮದ ಪರಂತುಕದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಇದನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದ ಹೊರತು ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯು ನಿರೋಧಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಿಂಧುವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ, ಅಂಥ ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಗೆ ಪಕ್ಷಕಾರನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪರಿಹಾರವೆಂದರೆ ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಮತ್ತು

ಇದರ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಮೊರೆ ಹೋಗುವುದು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ತಾನೇ ಅದು ಸಿಂಧುವಾದ ರಾಜೀಸಂಧಾನವೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಪರಿಗಣಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯ ಸಿಂಧುತ್ವವು, ಯಾವ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

14. ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾದ ಕಾನೂನಿನ ಉದ್ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾದ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾನೂನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಜೀಸಂಧಾನದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಪಕ್ಷಕಾರರು ಒಮ್ಮೆ ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಂಡು, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿಯು ಅಂತಿಮತೆಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಸಂಹಿತೆಯ 96ನೇ ಪ್ರಕರಣವು ಮೂಲ ಡಿಕ್ರಿಗಳ ಅಪೀಲನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿರ್ಣಯಗಳಿಂದ ಅಪೀಲುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಲು ಅಧಿಕೃತಗೊಳಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೂಲ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಡಿಕ್ರಿಯಿಂದ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, 96ನೇ ಪ್ರಕರಣದ (3)ನೇ ಉಪ–ಪ್ರಕರಣವು, ಪಕ್ಷಕಾರರ ಸಮ್ಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿಯಿಂದ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ, ಸಂಹಿತೆಯ 96(3)ನೇ ಪ್ರಕರಣವು, ಪಕ್ಷಕಾರರ ಸಮ್ಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಅಪೀಲನ್ನು ಪ್ರತಿಷೇಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಸಂಹಿತೆಯ 1(ಎಂ) ನಿಯಮದ 43ನೇ

ಕ್ರಮಾದೇಶವು ಒಪ್ಪಂದ, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಅಥವಾ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಅಥವಾ ದಾಖಲಿಸುವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ XXIIIನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ 3ನೇ ನಿಯಮದ ಮೇರೆಗಿನ ಆದೇಶದಿಂದ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಉಪಬಂಧಿಸಿದೆ. ಪಕ್ಷಕಾರನು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಆದೇಶವನ್ನು ಆದೇಶವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರೆ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡಲು ಬಯಸಿದರೆ ಸಂಹಿತೆಯ 1(ಎಂ) ನಿಯಮದ 43ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವು ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಪೀಲನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಖಂಡ(ಎಂ)ವನ್ನು 1976ರ 104ನೇ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ದಿನಾಂಕ 01.02.1977ರಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಅಂಥ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಇವನಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಆದೇಶದ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಪೀಲನ್ನು ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. 01.02.1977ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರುವ 104/1976ರ ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೂಲಕ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದ 3ಎ ನಿಯಮದ XXIIIನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವು, ಯಾವ ರಾಜೀಸಂಧಾನದಿಂದ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ದಾವೆಯನ್ನು ಹೂಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಉಪಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾದ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಉಪಬಂಧಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ನಿಯತ ಅಪೀಲು, ಸಂಕೀರ್ಣ ಅಪೀಲು ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದಾವೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಬಯಸುವ ಬಾಧಿತವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಒಂದೇ ಪರಿಹಾರವೆಂದರೆ, ಅದೇ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೊರೆಹೋಗುವುದಾಗಿದ್ದು ಅದು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತದೆ. ದಾವೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವು ದಾಖಲಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಂಥ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ ನಂತರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತತೆ ಅಥವಾ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಂಹಿತೆಯ 151ನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಅಂಥ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ, ಆಗ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರುವ

ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಎರಡೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದ ನಂತರ ಸದರಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆಗ ಸದರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಮಾಡಿಕೊಂಡ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಡಿಕ್ರಿಯು ಕಾನೂನುಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಸಿಂಧುವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವೇ ಮೋಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ, ಆಗ ಅದನ್ನು 3ನೇ ನಿಯಮದ ಪರಂತುಕದ ವಿವರಣೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

15. ಸಂಹಿತೆಯ 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವು, ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಅಂಗೀಕಾರವು ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿರಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಕಾರರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಅವರು ಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಆ ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಇಡಬಹುದು. ಸದರಿ ರಾಜೀಸಂಧಾನ, ಒಪ್ಪಂದವು ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತವಾಗಿರದ ಹೊರತು, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಒಪ್ಪಂದದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಒಪ್ಪಂದ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು. ಅದರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾನೂನಾತ್ಮಕವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಹಿತೆಯ 3ನೇ ನಿಯಮದ 23ನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ರಾಜೀಸಂಧಾನದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರೆ, ಆಗ ಒಪ್ಪಂದದ ಪೂರ್ವಭಾವನೆ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯು, ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಅನುಮೋದನೆಯ ಮೊಹರಿನೊಂದಿಗೆ ಅಧ್ಯಾರೋಪಿಸಲಾದ ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವಿನ ಕರಾರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ.

16. ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯ ಸಿಂಧುತ್ವವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದದ ಅಥವಾ ರಾಜೀಸಂಧಾನ ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸಿಂಧುತ್ವವು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುವುದು. ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುವಿಕೆ, ಮೋಸ ಅಥವಾ ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂಥ ರಾಜೀಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜೀ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಂದವು ಕಾನೂಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಪಕ್ಷಕಾರರಿಗೆ ಇದು ಮುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯು, ನಿರೋಧವೆಂಬುದಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಹೊರಡಿಸಿದ ಸಮ್ಮತ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕದ ಹೊರತು ಅದು ಸಿಂಧುವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪರಂತುಕದ ವಿವರಣೆಯು, ...''ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೇರೆಗೆ ಶೂನ್ಯ ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಒಪ್ಪಂದ ಅಥವಾ ರಾಜೀಸಂಧಾನವು ಸದರಿ ನಿಯಮದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಕಾನೂನುಬದ್ಧವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಓದಲಾದ ಸದರಿ ಪರಂತುಕವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜೀ ಸಂಧಾನ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ರಾಜೀಸಂಧಾನವು ಭಾರತೀಯ ಕರಾರು ಅಧಿನಿಯಮದ ಮೇರೆಗೆ ಶೂನ್ಯ ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವುದಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಆಗ, ರಾಜೀಸಂಧಾನವು ಕಾನೂನು ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಅಸಿಂಧುವಾದ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜೀಸಂಧಾನವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಹೊರತು, ಸಕ್ಷಮ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ಅದನ್ನು ಅಸಿಂಧು ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸದಿದ್ದರೆ, ರಾಜೀಸಂಧಾನವು ಪಕ್ಷಕಾರರ ನಡುವೆ ದೃಢೀಕರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

17. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ, 28.03.2005ರ ರಾಜೀಸಂಧಾನ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ವಾದಿಯು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ದಾವೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜಿಲ್ಲಾ IIನೇ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಹಿರಿಯ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಡತದಲ್ಲಿ ಮೂ.ದಾ. ಸಂಖ್ಯೆ 121/2000ದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಲಾದ ತತ್ಪರಿಣಾಮದ ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು, ಮೋಸ ಮತ್ತು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆಯೆನ್ನುವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇದು ದೂಷಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ದಾವೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ, ಅಧಿವಿಚಾರಣಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು, ದಾವೆಯು ಊರ್ಜಿತ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲು ಸಂಹಿತೆಯ 11ನೇ ನಿಯಮದ VIIನೇ ಕ್ರಮಾದೇಶವನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗಿದೆ.

18. ವಿಷಯದ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತಿರುಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತದನುಸಾರವಾಗಿ, ಡಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರುವ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಪೀಲುದಾರ – ವಾದಿಗಳಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೊರೆ ಹೋಗುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿ ಈ ಅಪೀಲನ್ನು ವಜಾಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.